

**УНИВЕРЗИТЕТ “Св КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ - СКОПЈЕ
ИНСТИТУТ ЗА ЈУЖНИ ЗЕМЈОДЕЛСКИ КУЛТУРИ
СТРУМИЦА**

UDC 63(058)

ISSN 1409-987X

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2001
YEARBOOK**

GODINA 1

VOLUME 1

**UNIVERSITY “ST CYRIL AND METODIJ” SKOPJE
INSTITUTE OF SOUTHERN CROPS - STRUMICA**

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ЈНУ ИНСТИТУТ ЗА ЈУЖНИ ЗЕМЈОДЕЛСКИ КУЛТУРИ - СТРУМИЦА
YEARBOOK
INSTITUTE OF SOUTHERN CROPS - STRUMICA

Издавачки Совет

Д-р Саша Митрев
Д-р Васил Коцевски
Д-р Ристо Кукутанов
Д-р Илија Каров
Д-р Македонка Даутова
Д-р Добре Јакимов
Д-р Милан Георѓиевски

Editorial board

Dr. Sasa Mitrev
Dr. Vasil Kocevski
Dr. Risto Kukutanov
Dr. Ilija Karov
Dr. Makedonka Dautova
Dr. Dobre Jakimov
Dr. Milan Gjeorgjievski

Редакциски одбор

Д-р Саша Митрев
Д-р Васил Коцевски
Д-р Ристо Кукутанов
Д-р Илија Каров
Д-р Македонка Даутова
Д-р Добре Јакимов
Д-р Милан Георѓиевски
М-р Душан Спасов
М-р Драгица Сапсова
М-р Љупчо Михајлов
М-р Микица Чавдарова
М-р Лилјана Колева-Гудева
М-р Ленче Ананиева

Editorial staff

Dr. Sasa Mitrev
Dr. Vasil Kocevski
Dr. Risto Kukutanov
Dr. Ilija Karov
Dr. Makedonka Dautova
Dr. Dobre Jakimov
Dr. Milan Gjeorgjievski
M. Sc. Dusan Spasov
M. Sc. Dragica Sapsova
M. Sc. Ljupco Mihajlov
M. Sc. Mikica Cavdarova
M. Sc. Liljana Koleva-Gudeva
M. Sc. Lence Ananieva

Одговорен уредник

Д-р Саша Митрев

Responsible editor

Dr. Sasa Mitrev

Главен уредник

Д-р Васил Коцевски

Editor in chief

Dr. Vasil Kocevski

Технички уредник

М-р Лилјана Колева-Гудева

Technical editor

M.Sc. Liljana Koleva-Gudeva

Компјутерска подготвока

М-р Лилјана Колева-Гудева

Computer adaptation

M.Sc. Liljana Koleva-Gudeva

Редакција и администрација

ЈНУ Институт за јужни
земјоделски култури - Струмица
Гоце Делчев б.б.
2000 Струмица, Р Македонија
тел/факс: 034 345-096

Address of the editorship

Institute of Southern Crops
Strumica
Goce Delcev b.b.
2000 Strumica, R Macedonia
phone/fax: ++ 389 34 345-096

Реализира Македонска Трибина - Скопје
(тираж 500)

IN MEMMORIAM
Dr Vasil Kocevski 1950-2001

ВО СПОМЕН НА
Др Васил Коцевски 1950-2001

**На нашиот незаборавен,
Почитуван научен работник, колега, соработник,
Драг другар и пријател - Васил Коцевски.**

ЈНУ ИНСТИТУТ ЗА ЈУЖНИ ЗЕМЈОДЕЛСКИ КУЛТУРИ - СТРУМИЦА

**To our unforgettable,
Respectful, scientific worker, colleague, collaborator,
Dear companion and friend -Vasil Kocevski.**

INSTITUTE OF SOUTHEREN CROPS - STRUMICA

СОДРЖИНА
CONTENTS

Одделение за агротехника

Department for agrotechnology

Коцевски В., Митрев С., Ѓорѓиевски М., Спасов Д. и Спасова Драгица.	
Влијание на НПК губрињата, Mn и Zn врз приносот на индустриските домати-----	8-14
Kocevski V., Mitrev S., Gjeorgjievski M., Spasov D. and Spasova Dragica.	
The influence of NPKfertilizations, Mn and Zn on the yeald of industrial tomatoes -----	8-14
Коцевски В., Митрев С., Спасов Д. и Спасова Драгица.	
Влијание на ѕубрењето на надворешните фактори, врз морфолошките својства на индустриските домати -----	15-21
Kocevski V., Mitrev S., Spasov D. and Spasova Dragica.	
The effect of fertilization and climate conditions on the morphological characteristics on industrial thomatoes-----	15-21

Одделение за биотехнологија на растенијата

Department of biotechnology

Koleva-Gudeva Liljana and Spasenoski M.	
The effect of some cytokinines on pepper organogenesis (<i>Capsicum annuum L.</i> cv. Kurtovska kapija and Zlaten medal) cultured in vitro -----	23-26
Колева-Гудева Лилјана и Спасеноски М.	
Ефектот на некои цитикинини врз органогенезата на пиперка (<i>Capsicum annuum L.</i> сорти Куртовска капија и Златен медал) во услови <i>in vitro</i> -----	23-26
Колева-Гудева Лилјана, Митрев С. и Спасеноски М.	
Можности за примена на некои нови методи за производство на безвирусен посадочен материјал-----	27-34
Koleva-Gudeva Liljana, Mitrev S. and Spasenoski M.	
Possibilityes of uses of some new methods for free of viruses production of plants-----	27-34

Одделение за генетика и селекција на растенијата

Department for genetics and selection of plants

Јакимов Д., Чавдарова Мицица, Ѓорѓиевски М. и Илиевски М.	
Улога и функција на банката на рестителни гени во зачувување на генофондот од градинарски и индустриски видови -----	35-38
Jakimov D., Cavdarova Mikica, Gjeorgjievski M. and Ilievski M.	
Meaning and function of genbank of plant genes in ceeping of genofond of vegetable and industrial crops-----	35-38
Чавдарова Мицица, Јакимов Д., Ѓорѓиевски М. и Илиевски М.	
Испитување динамиката на хемискиот состав во плодовите од пиперката тип Капија <i>Capsicum annuum L.</i> произведена во струмичко -	39-42
Cavdarova Mikica, Jakimov D., Gjeorgjievski M. and Ilievski M.	
Examination of chemical characteristics in the fruits of pepper type Kapija <i>Capsicum annuum L.</i> produced at the region of Strumica -----	39-42

Чавдарова Мицица, Јакимов Д., Георѓиевски М. и Илиевски М.	
Резултати од извршено испитување на отпадокот при конзервирање на доматот и пиперката-----	43-46
Cavdarova Mikica, Jakimov D., Gjeorgjievski M. and Ilievski M.	
Results of examination of the refuse in conservation of tomatoes and papper---	43-46
Георѓиевски М., Јакимов Д., Коцевски В. и Чавдарова Мицица.	
Влијанието на подфазите од развојот на цветот врз опрашувањето и оплодувањето кај доматот (<i>L. esculentum</i>) од аспект на хетерозисно семепроизводство -----	47-52
Gjeorgjievski M., Jakimov D., Kocevski V. and Cavdarova Mikica.	
The effect of flowering development stages on the flowering and fertilization at tomatoes (<i>L esculentum</i>) from the aspect of heterosis seed production-47-52	
Спасова Драгица, Спасов Д., Коцевски В. и Илиевски М.	
Испитување на некои домашни и интродуирани сорти памук во агроеколошките услови на Струмица -----	53-57
Spasova Dragica, SpasovD., Kocevski V. and Ilievski M.	
Examination of some domestic and introduced varietioes of cotton in the agroecological conditions at Strumica-----53-57	
Василевски Г., Боешев Д. и Михајлов Љ.,	
Состојби и можности за производство на соја во Република Македонија-----	58-64
Vasilevski G., Bosev D. and Mihajlov Lj.	
Situations and possibilities for production of soybean in Macedonia -----58-64	
Одделение за заштита на растенијата од болести штетници и плевели	
Department of protection of the plants from diseases, pests and weeds	
Mitrev S., Karov I., and Spasov D.	
Races of <i>Xantomonas vesicatoria</i> isolated from pepper in Macedonia ----66-71	
Митрев С., Каров И. и Спасов Д.	
Раси на бактеријата <i>Xantomonas vesicatoria</i> изолирана од пиперка во Македонија-----66-71	
Mitrev S., Gardan L. and Samson R.	
Characterization of bacterial strains of <i>Pseudomonas syringae</i> pv. <i>syringae</i> isolated from pepper leaf spot in Macedonia -----72-78	
Митрев С., Gardan L. and Samson R.	
Бактериски карактеристики на расите од <i>Pseudomonas syringae</i> pv. <i>syringae</i> изолирани од лисната дамкавост кај пиперката во Македонија -----72-78	
Митрев С., Пејчиновски Ф., Козина Б. и Мојсовски Т.	
Појава на некои нови патогени промени кај виновата лоза во регионот-----79-88	
Спасов Д., Митрев С., Спасова Драгица, Георѓиевски М., Каров И., Коцевски В., и Јакимов Д.	
Состојбата со болести, штетници и плевели кај семенската пченица во периодот од 1996-2000 година -----89-94	
Spasov D., Mitrev S., Spasova Dragica, Gjeorgjevski M., Karov I., Kocevski V., and Jakimov D.	
The condition of diseases, pest and weeds on the seed wheat in the period of 1996-2000 year-----89-94	

Daftova Makedonka, Marie-Noelle Rosso, Abad P., Gommers F., Bakker J. and Smant G.

Single pass cDNA sequencing – a pourefull tool to analyse gene expression in preparasitic juveniles stage of the southern root knot nematode *Meloidogine incognita* -----95-110

Даутова Македонка, Marie-Noelle Rosso, Abad P., Gommers F., Bakker J. и Smant G.

Единично сcDNA секвенционирање - моќен метод за анализирање на гени изразени во препаразитски ларви од јужната галова нематода *Meloidogine incognita* -----95-110

Каров И., Митрев С., Спасов Д., Спасова Драгица, Колева-Гудева Лилјана
Butomus umbellatus нов плевел на оризовите површини во Македонија-----111-113

Karov I., Mitrev S., Spasov D., Spasova Dragica, Koleva-Gudeva Liljana
Butomus umbellatus new weed at the rice fields in Macedonia -----111-113

Каров И., Митрев С., Спасов Д., Спасова Драгица, Колева-Гудева Лилјана, Коцевски В.,

Каров И., Бисерка Наумоба и Елизабета Манова
Генетика на отпорноста на оризот кон *Pyricularia oryzae* Cav. --114-123

Karov I., Biserka Naumoba and Elizabeta Manova
Genetics of resistance on rice towards *Pyricularia oryzae* Cav. -----114-125

Спасов Д.
Лисни вошки кај пиперката во струмичкиот регион -----126-131

Spasov D.
Aphids of pepper in Strumica Region -----126-131

Митрев С. и Спасов Д.
Здравствена состојба на пиперката во југоисточниот регион на Република Македонија во 2001 година-----132-138
Mitrev S. and Spasov D.

The health condition of pepper plants in 2001 in Strumica District ---132-138

Упатство за печате на трудови во зборникот на ЈНУ Институт за јужни земјоделски култури-----139-140

**ОДДЕЛЕНИЕ ЗА ЗАШТИТА НА
РАСТЕНИЈАТА ОД БОЛЕСТИ,
ШТЕТНИЦИ И ПЛЕВЕЛИ**

**DEPARTMENT OF PROTECTION OF THE
PLANTS FROM DISEASES,
PESTS AND WEEDS**

UDC 632.4 632.7 632.52:633.11(497.7-21)

Прегледен труд

Revised paper

СОСТОЈБАТА СО БОЛЕСТИ, ШТЕТНИЦИ И ПЛЕВЕЛИ КАЈ СЕМЕНСКАТА ПЧЕНИЦА ВО ПЕРИОДОТ ОД 1996-2000 ГОДИНА

Спасов Д., Митрев С., Спасова Драгица., Ѓеоргиевски М., Каров И., Коцевски В., и Јакимов Д.

2001, Годишен зборник за заштита на растенијата, Скопје 2001 година.

Абстракт

Голем е бројот на болести, штетни инсекти и плевели кои редовно се среќаваат на семенската пченица во Македонија. Сепак економско значање за семенската пченица имаат помал број видови. Во овој прегледен труд е регистрирано присуството на позначајните болести, штетници и плевели. Од овие испитувања може да се заклучи дека во текот на прегледите од 1996-2000 год. од болестите најголема застапеност имаат: *Erysiphe graminis*, *Puccinia graminis* и *Helmitosporium sativum*, од штетните инсекти најголема застапеност имаат: *Eupsagaster spp.*, *Haplotrips tritici* и *Lema melanopus*, а од плевелите како најзастапени се: *Avena spp.*, *Bifora radians*, *Anthemis spp.*, *Bromus spp.* и *Lolium spp.*.

Клучни зборови: пченица, болести, штетници, плевели, Република Македонија

THE CONDITION OF DISEASES, PEST AND WEEDS ON THE SEED WHEAT IN THE PERIOD OF 1996-2000 YEAR

Spasov D., Mitrev S., Spasova Dragica, Gjeorgievski M., Karov I., Kocevski V., and Jakimov D.

2001, Yearbook for plant protection, Skopje 2001 year.

Abstract

Large is the number of diseases, pest and weeds which continuously are present on the seed wheat in Macedonia. However, in the economic importance of the seed wheat there is little number influence on. In these paper it is registered the presence of the most important diseases, pest and weeds. From these examinations was concluded that during the period of 1996-2000 from the diseases the biggest percent have: *Erysiphe graminis*, *Puccinia graminis* and *Helmitosporium sativum*, from the pests biggest present have: *Eurygaster spp.*, *Haplotrips tritici* and *Lema melanopus*, and from the weed as more present are: *Avena spp.*, *Bifora radians*, *Bromus spp.*, and *Lolium spp.*.

Key words: wheat, diseases, pest, weeds, Republic of Macedonia.

Институт за јужни земјоделски култури -Струмица, Гоце Делчев б.б., Македонија
Institute of Southern Crops – Strumica, Goce Delcev b.b., 2000 Strumica, Macedonia

1.Вовед

Квалитетот на семенскиот материјал го карактеризираат неколку компоненти, како што се: чистотата, енергијата и вкупната ртливост, апсолутната маса, влага, присуството на семе од плевели, здравствената состојба и сл.

Меѓу наведените квалитетни својства, здравствената состојба на семето е еден од позначајните показатели според кој се оценува неговиот квалитет.

Пченицата ја напаѓаат голем број болести, штетни инсекти и плевели кои секоја година го намалуваат приносот и квалитетните својства на семенскиот материјал. Имајќи го ова во предвид, напа цел беше да дадеме еден општ преглед на појавата и интензитетот на нападот на позначајните болести, штетни инсекти и плевели кај посевите од семенската пченица.

2.Материјал и метод на работа

Прегледите се извршени во период од 5 години, 1996 - 2000 година. Во овие прегледи се опфатени реоните на Струмица, Радовиш, Овче поле, Велешко, Скопско, Кумановско, Тиквешко и Прилепско.

Вкупно во сите 5 години е прегледано површина од 17617 ха. Во 1996 година се прегледани 4864 ха, во 1997 година - 3424 ха, во 1998 година - 3372ха, во 1999 година - 3098 ха и во 2000 година - 3059 ha.(tab.1)

Секоја година се извршени по два прегледа, првиот преглед е во фаза класање, а вториот преглед во фаза восочна зрелост, односно за време на стручната и здравствената контрола на семенските посеви.

Интензитетот на нападот на болести, штетни инсекти и плевели е оценувано спрема единствените методи за вршење на стручна и здравствена контрола над производството на семе од стрни жита.

3. Резултати со дискусија

Од болестите кај пченицата што се изнесени во табела 2, најзастапени во сите години и на најмногу површини е пепелницата *Erysiphe graminis*, вкупно 2264 ха или 12,85% од вкупно прегледаната површина. Во сите години пепелницата е застапена со слаб интензитет, 10 - 20% заразени растенија од прегледаната проба. Според литературни податоци секоја година пепелницата го смалува приносот од 5 - 10%, овие загуби не се занемарливи ако се има во предвид постојаноста на појавата на болеста. Од болестите важно е да се споменат и тие што се пренесуваат со семето а тоа се: *Helminthosporium sativum*, *Fusarium spp.Ustilago tritici*, сите овие болести се со слаб интензитет 2-5% нападнати растенија од прегледаната проба.

Вкупно заразена површина од трите болести е 564 ха или 3,2% од вкупно прегледаните површини.

Во табела 3 се дадени најзастапените штетни инсекти што се забележани при прегледите на семенската пченица. Од штетниците со најмногу нападната површина се житните стеници, на 3211 ха или 18,2% од вкупно прегледаната површина. Според литературни податоци кај нас најмногу застапени се *Eurygaster maura* и *Eurygaster austriaca*. Житните стеници во сите години се појавија со слаб до умерен интензитет. Според Стаменковиќ (1993) во нападнатите класови од стеници општетувањата на зрното се движи од 4 - 82% или во просек околу 29%, ртливоста на таквото

семе се намалува за 56 - 79% и енергијата на ртење е значително намалена, апсолутната маса се смалува до 25%. Ако се имат во предвид овие показатели штетите од овие инсекти не треба да се занемарат поради постојаната присутност во посевите.

Според нападната површина житниот трипс *Haplorthips tritici* е застапен на вкупно 1731 ха или 9,8% од вкупно прегледаната површина. Во сите години при прегледите трипсот се јави со слаб до умерен интензитет. При оштетувањата од овој штетник се јавуваат штури зрна при што се намалува ртливоста на семето. Танасијевиќ и Илиќ (1968) изнесуваат податоци во Русија, загубите во тежината на зрното се движеле до 20% ако во класот се присутни само 4 ларви од трипсот.

Житната пијавица *Lema melanopus* која е застапена на 1300 ха од вкупно прегледаната површина или 7,4%, во сите години при прегледите се јавува со слаб, умерен до јак интензитет. Загубите од овој штетник кај пченицата може да достигнат до 30%. Поради големите загуби од житната пијавица секогаш при нејзината појава е потребно хемиско третирање за нејзино сузбивање. Лисните вошки се исто така значајни штетници, со засатленост од 639 ха се јавија со слаб до умерен интензитет. Во 1996 година на дел од површините беше потребно хемиско третирање за нивно сузбивање. Лисните вошки се значајни и како индиректни штетници, голем број од нив се јавуваат како вектори на вирусните заболувања. Од останатите штетници важно е да се спомне житната стеблова оса *Cephisus pigmeus* која во 1996 година на дел од површините направи значителни штети.

Плевелите се дадени во tabela 4 се подредени спрема вкупната населена површина. Во табелата е даден дивиот овес *Avena spp.*, како најмногу застапен плевел. Овој плевел е карантински и при прегледите и најмалото негово присуство во посевите е забележано, што не значи дека и бројчано е најмногу застапен. Но сепак загрижува фактот што од година во година се шири дивиот овес, посебно во последните три години и во реони каде порано не бил застапен. Останатите видови плевели при прегледите се евидентирани со застленост од умерен до јак напад. Опитата заплевеленост на семенските посеви со останатите плевели во сите години е вообичаена и без некои посебни отстапувања, тие се јавуваат од слаб, умерен до јак интензитет.

Присуството на плевели не треба да се разгледува само како општа заплевеленост, бидејќи во плевелите се одржуваат голем број причинители на габни, бактериски, вирусни болести и штетници, па затоа се неопходни пошироки мерки за нивно сузбивање.

4. Заклучок

Во сите прегледани површини од болестите како најзастапени се: пепелницата *Erysiphe graminis* на 2264 ха, *Puccinia graminis* и *Helminthosporium sativum*. Против пепелницата како и за останатите болести во полски услови не се изведува третирање со хемиските средства за заштита, освен што се врши дезинфекција на семето што како мерка ја задоволува заштитата на пченицата, бидејќи сите болести во сите реони и сите години на испитувања беа застапени со слаб интензитет.

Од штетниците како најзастапени се житните стеници на 3211 ха,

трипсот 1731 ха и житната пијавица 1300 ха, лисните вошки на 634 ха како позначајни штетници. Од овие штетници житните стеници секоја година се јавуваат со умерен интензитет, житната пијавица редовно секоја година се јавува на одделни места со умерен до јак интензитет, житниот трипс секоја година е присутен на семенските посеви со умерен до јак интензитет и лисните вошки со слаб до умерен интензитет, останатите инсекти се јавуваат со слаб интензитет. Како најголем причинител на штети кај семенската пченица е житната пијавица. Затоа при самата појава на овој штетник се врши третирање со хемиски средства за заштита.

Заплевеленоста во сите години е вообичаена, освен појавата на дивиот овес на места каде што досега не бил застапен. Причината за ширење на овој плевел е воглавно во одгледување на пченицата во тесен плодоред (двополен) и поради високите цени на хербицидите производителите не вршат третирање против дивиот овес.

Литература

Стојановић С., Јевтић Р., (1995) Пепелница стрних штета. Билjni лекар, Полjопривредни факултет, Институт за заштиту билja, Нови Сад, 537-539.

Стаменковић С., (1993): Проуџавање отпорности озиме пшенице према зитној средини стеници (Еугастер аустријаца Сцихрк. Пентатомиде, Хетероптера), Защита билja, Београд, Вол 44. (1), 203-31-.

Танисевић Н., Илић Б., (1986): Посебна Ентомологија, Београд 1-399.
Šinzar B., Janjić V., (1995) Korovske biljke, Napredak, Beograd, 1-216.

Таб.1 Прегледани површини по години

Tab.1 The examined surfaces per years

Година Seap	Површина во ха.
	Сурфацес ин ха
1996	4864
1997	3424
1998	3372
1999	3098
2000	3059
Вкупно	17617
Total	

Табела 2. Болести кај семенската йченица 1996-2000 година

Table 2 Diseases at seeds wheat 1996-2000 year

Година на Прегледот Year of examination	1996	1997	1998	1999	2000	1996-2000
Вид на болест The of disease	surfa.in ha површ. во ха					
Erysiphe graminis	734	162	413	575	380	2264
Puccinia graminis	288	38	48	18	81	473
Helminthosporium sativum	195	70	145	35	20	465
Ophiobolus graminis	-	-	75	136	-	211
Puccinia striiformis	-	-	-	117	-	117
Fusarium spp	-	-	-	68	-	68
Ustilago tritici	31	-	-	-	-	31

Табела 3. Штетници инсекти кај семенската йченица 1996-2000 година

Table 3. Pest insects at seeds wheat

Година на прегледод Year of examination	1996	1997	1998	1999	2000	1996-2000
Вид на штетникот The variety of pest	surfa.in ha површ. во ха					
Eurygaster spp.	640	498	670	711	692	3211
Haplotrips tritici	350	376	323	365	317	1731
Lema melanopus	312	273	303	234	178	1300
Aphididae	214	107	112	98	108	639
Anisoplia spp.	93	63	72	37	47	312
Cephus pigmeus	58	47	60	47	71	283

Табела 4. Плевели кај семенската йченица 1996-2000 година

Table 4. The weeds at the seedling 1996-2000

Година на прегледот Year of examination	1996 surfa.in ha покрш. во ха	1997 surfa.in ha покрш. во ха	1998 surfa.in ha покрш. во ха	1999 surfa.in ha покрш. во ха	2000 surfa.in ha покрш. во ха	1996-2000 surfa.in ha покрш. во ха
Вид на плевелот The variety of weed						
Avena spp.	141	147	303	292	293	1176
Bifora radians	192	201	180	210	181	964
Anthemis spp.	318	64	202	97	151	832
Bromus spp.	234	35	196	174	76	715
Lolium spp.	216	97	185	57	138	693
Delphinium spp.	97	111	106	85	141	540
Alopecurus myosuroides	55	108	57	63	34	317
Galium spp	42	51	39	63	48	243
Vicia spp.	43	62	37	50	26	218
Cirsium arvense	38	49	60	28	17	192
Apera spicata-venti	34	32	38	28	33	165
Lithospermum arvense	20	24	37	14	7	102
Matriaria chomomila	20	19	13	27	19	98
Centaurea cyanus	13	11	23	19	1	67
Papaver rheas	17	6	11	16	8	58
Sinapis arvensis	9	13	11	6	8	47